

elämää suurempi harrastukseni

Markku Hynynen

Yliääkäri (emeritus), professori
Projektipäällikkö
HUS, Yhtymähallinto
markku.hynynen[a]hus.fi

KAMMIEN KUTSU

Hiihtovaellus – turhanhiittäjien pöljäilyä vai tosihemmojen
ekstreemiharrastus?

Adolfin kammi. Ehdoton suosikkini.

► Matkapäiväkirjasta 6.4.2008; päivämatka linnuntietä n. 20 km Kullamaiden Korsatunturin autiotuvalta Pyhävasan autiotuvalle: "Kahdeksan ja puolen tunnin yöunien jälkeen normaalit aamutoimet: tuli takkaan ja vedet lämpiämään. Aamupuuro kiisselin kera, pari ruisleipäpalasta ja päälle pari kuksallista kahvia, leirin purku ja pulkan pakkaus, tuvan lattian lakaisu ja muu siistiminen, polttopuiden täydennys seuraaville tulijoille sekä vesiastian tyhjennys. Illalla nukkumaan mennessämme sa- toi lunta koko ajan, pääasiassa vaaka- tasossa. Sama keli jatkui nyt. Pakko oli lähteä tuiskuun. Monien paliskun- tien poroaidat kohtasivat ja risteilivät hiihtoreitillämme. Matkasuunnitelma olikin tehtävä tarkkaan etukäteen. Ja kun tuiskuttaa, maamerkeistä kuten tuntureista ei ole näköhavaintoa. Kilometrin päässä Korsatuvasta itään nostimme pulkat aidan yli ja aloimme puskea suon pohjaa pitkin. Onneksi tuulen suunta oli sama kuin eilen, joten tuuli oli myötäinen. N. 9 km poroaitaa seurattuumme suuntasim- me kaakkoon kohti toista aitaa. Sen löydettyämme olimmekin jo tulleet poroerotuspaikalle. Siitä vaan port- tia etsimään, ja puolen kilometrin päässä kohtasimme moottorikelkan jäljet, joita pitkin pääsimme Pyhä- vasan tuvalle. Ei taaskaan muita. Hieno! Perillä klo 20.30. Nyt kaivet- tiin Esan repusta nautan sisäfileet ja kermaperunat, palanpainikkeeksi eiliseltä jäänyt punaviinin loppu. Maasto on ollut toistaiseksi aika helppokulkuista ensimmäisen päivän paria kohtaa lukuun ottamatta." Yllä olevat muistiinpanot kuvaavat kolme ydinasiaa talvisessa erämaassa ilman konelatuja hiihdetystä päivästä: riittävä lepo, riittävä ravinto ja liike. Siinä on olemisen tarkoitus hiihto- vaelluksella.

Suomessa on kansainvälisesti verrattuna poikkeuksellista, että

Riittävä lepo, riittävä ravinto ja liike: siinä on olemisen tarkoitus hiihtovaelluksella.

erämaissamme on kaikille avoimia autiotupia. Metsähallitus ylläpitää useita niistä, mikä tarkoittaa, että ne ovat yleensä hyvässä kunnossa yöpymistä varten. Varustuksena ovat yleensä makuulavitsat, pöytä rahei- neen, kamiina, joissakin kaasuliesi, vesiämpäri, polttopuut sekä harja ja rikkakihveli. Erämaissa on myös pal- jon joko karttoihin merkittyjä tai mer- kitsemättömiä kammeja, kömmänöitä tai porokämppejä, joissa satunnaisen kulkijan on lupa yöpyä, jos ovi on auki. Näissä ei yleensä ole kuitenkaan puuhoiltoa, ainakaan etelän miehen poltettavaksi tarkoitettuna, ja yösjän kuntokin voi olla niin ja näin.

Autiotupien historia ulottuu vuo- sisatojen päähän. Niitä rakennettiin

aikanaan pitkien matkojen välieta- peiksi poronhoidon, metsästyksen, postin kuljetuksen tai muun matkan tarpeen vuoksi. Tuolloin ei erämaas- sa kuljettu "turhaan" huihin vuoksi. Toisen maailmansodan jälkeen alettiin rakentaa nykyistä autiotupa- verkostoa, mikä on tehnyt virkistys- vaelluksen houkuttelevammaksi, kun tupien etäisyydet ovat useimmiten sopivan päivämatkan mittaiset. Kun poronhoito hoituu nykyään talvisin moottorikelkan avulla pitkienkin mat- kojen takaa, autiotuvissa yöpyjät ovat pääasiassa joko meitä turhanhiihtäjiä tai satunnaisesti riekon metsästäjiä.

Parinkymmenen vuoden aikana olen vaeltanut kaikenlaisissa keleissä ja tunnelmissa: paukkupakkasessa, >>

Adolfin kammi on viihtyisä, siisti ja siellä on kaikki tarvittava varustus.

Talvivaeltajan varustelista:

- sukset, suksisiteet ja varasiteet, sauvat ja varasauva
- ahkio tai rinka
- telttä, makuupussi tai kaksi, makuualusta
- retkikeitin astioineen, henkilökohtaiset ruokailuvälineet, termospullo
- kevyt lumilapio, pieni kirves tai saha, hyvä vuolupuukko
- vaellusalueen kartat, karttalaakku, kompassi, GPS-laite, satelliittipuhelin
- tulentekovälineet, kynttilöitä
- pieni setti ensiapuvälineitä ja lääkkeitä, avaruuslakana
- pieni setti korjausvälineitä, rautalankaa, narua
- hygieniavarustus, pieni pyyheliina, aurinkovoide, huulirasva, aurinkolasit
- kiikari, kamera, otsalamppu
- Vaatteet: vaellusasu, hiihtojalkineet, alusasukertoja, saumattomia vaellussukkia, hiihtokäsineet ja -rukkaset, päähine, tuulelta suojaava taukotakki, ”kämppäasu”, sisäjalkineet
- ruuat päivittäin suunniteltuna
- kalastajille: jatkovartinen jääkaira, onget, vieheet, onkimadot, toukat

tuiskussa, vesisateessa, yli kymmenen plusasteen auringonpaisteessa, mutta hyvin usein myös muutaman asteen aurinkoisessa pakkassäässä lumikiteiden kimalliellessä kuin Jean Sibeliuksen laulussa ”Timantti hangella”.

- 1.4.2012 matka Lätäskurkkiosta Markkinaan: ”Keli kuin morsian. Tosin aamulla mittarissa -26 °C. Lapintainen etsi syötävää koivun rungosta.”

- 28.3.2014 matka Puksajärven porokylästä Mieraslompolaan: ”Päivän hiihdosta tulikin reissun rankin, n. 7 t. Aluksi räntä- ja lopuksi vesisateessa. Aika upottava hanki, onneksi alamäkeä (laskua korkeuserona 150 m). Lopussa löytyi kelkkaura, joka toi Mieraslompolaan. Olimme kuin uitetut koirat, nälkäisiä, dehydroituneita ja viluisia.”

Asianmukainen vaatetus on ensiarvoisen tärkeää, mistä tarkemmin taulukossa. Vaatetuksen on syytä olla mahdollisimman ”muuntojoustava”: toisaalta suojattava kylmältä ja viimalta ja toisaalta mahdollistettava kehon liiallisen lämpenemisen ehkäisy (avattavia aukkoja). Hiihtojalkineina olen käyttänyt Nokian kumisaappaita, joihin saa huopaiset irtovuoret. Eräkseni ovat 230 cm pitkät. Siteinä käytän ”inttimallisia” (Fingrip®). Viime vuosina olen oppinut arvostamaan nousukarvojen käyttöä pitoa lisäämään. Umpihankihiihdossa on pito luistoa tärkeämpää. Sauvat ovat tavallisia murto- maasauvoja lyhemmät, ja niissä on tavanomaista leveämmät sommat estämään sauvan uppoamista pehmeään hankeen.

Talvisella erävaelluksella on pidettävä järki päässä. Yltiöpäisiä sankaritekoja ei pidä yrittää, ja erämaata on muistettava kunnioittaa. Yksin matkaaminen ei ole viisasta. Ryhmän koon on oltava vähintään kaksi henkeä. Isommassa porukassa vaeltamisen riskinä on toisaalta yöpymispaikkojen tilan puute. Joihinkin

Telttailu onnistuu talvellakin.

Kuivin autiotuvalla jouduimme aluksi kaivuuhommiin, jotta pääsimme tupaan sisälle.

”Olimme kuin uitetut koirat, nälkäisiä, dehydroituneita ja viluisia.”

pienimpiin kammeihin mahtuu ehkä korkeintaan kaksi henkeä makuulle. Olemme pitäneet matkalla mukana satelliittipuhelinta, koska Suomen Lapissa on vielä laajoja alueita, joissa ei ole GSM-verkkoa. Hyvät kartat ja GPS-laitteeseen etukäteen merkityt kohteiden koordinaatit ovat peruslähtökohtia turvalliseen talvivaellukseen. Hyvä kartanlukutaito on tietysti oiva apu. ”Nöyrä” asenne karttaa lukiessa on syytä pitää mielessä, sen olemme niin monta kertaa oppineet uudelleen ja uudelleen. Ei pidä alkaa kuvitella karttaan asioita, joita siinä ei ole. Pitää uskaltaa myöntää, että kartalla näkemäsi kohteet (järvet, suot, tunturit) eivät ole välttämättä samoja kuin maastossa sillä hetkellä

havaitsemasi kohteet. Talvessa luonnossa maaston ja kartan kohteiden vertaaminen on erityisen haasteellista, kun kaikki on lumen peitossa ja valkoista.

Matkareitti on syytä suunnitella realistiseksi, korkeintaan 20 km:n pituisiksi päiväetapeiksi. Tuollaisen matkan tekee kantavalla hangella helposti alle 10 tunnissa taukoineen ja kohtalaisen helpossa maastossa, avotunturissa tai soita ja järvien jäitä hyväksi käyttäen. Kevättalvella vuorokaudessa on jo valoisaa aikaa riittävästi pitkäänkin päivämatkaan. Mieluummin mittaamme matkaa aikayksiköillä kuin kilometreillä. Olemme tehneet 11–13 tunninkin päivämatkoja, mutta emme ehdoin tahdoin sellaisiin pyri.

Linkinjoen lautakammi sijaitsee valtavan laajalla, viimalle alttiilla Linkinjängällä. Väsyneinä, viluisina ja nälkäisinä sinne päästyämme tunsimme tulleensa viiden tähden majapaikkaan.

Riekko tekee pakkasella kiepin suojaaksi kylmältä ja pedoilta.

Päiväkohtaista säätä ei voi kuitenkaan tietää kotona reittiä suunnitellessa, joten kaikkeen on varauduttava. Liian väsyneenä ei pidä yrittää jatkaa matkaa, vaan tarvittaessa viisain ratkaisu on pystyttää teltta yösijaksi. Se saattaa pelastaa paleltumiselta.

27.3.2012 matka Puussasvaaran autiotuvalta Favrosjohkan autiotuvalle Norjan puolelle: ”... Puussasjoen yli menevän sillan yli mentyämme käännyimme itään umpiselle. Räntää tuli etelän suunnasta. Hanki kantoi ihan kohtuullisesti, ja matkasimme rauhallisesti puskien kohti Härkäjärveä (≈10 km) vaarat etelän kautta kiertäen lievästi kaakkoon suunnaten. Minä puhkoin latua aluksi, loppumatkasta Esa. Tarkoitukseni oli ylittää raja Norjan puolelle Härkäjärven kohdalla olevasta poroaidan portista. Kun aloimme saapua Rupisuolijärvelle, alkoi mielessämme käydä epäily ehtimisestä Favrosjohkan kimpalle. Päätimme kuitenkin vielä yrittää. Käsineet olivat jo läpimärät, räntää tuli, tuuli oli kääntynyt idän suuntaan, vilu ja nälkä hiipivät. Vauhti alkoi jo vähän hiipua ja hanki pettää. Kun menimme poroaidan portista, päätimme jäädä telttaan

>>

yöksi. Hiihimme aidalta kilometrin suunniteltuun suuntaan pohjoiseen ja etsimme tuulelta suojaisan paikan. Siihen kaivoimme kuopan lumeen ja sille tasaisen pohjan. Emme jaksaneet alkaa lämmitellä illallista. Söimme suklaata ja eväsleipiä. Laittauduimme makuupusseihin. Kello lienee ollut jo noin 23. Tuplavaate-tuksella makuupusseissa oli ihanan lämmin! Matkaan meni 8 t 45 min.”

Vaelluksella kaikki tarvittava on kuljetettava mukana. Pulkassa kulkee huomattavasti enemmän tavaraa kuin rinkassa. Kuivamuona painaa tuoretta vähemmän, mutta emme ole harrastaneet nihilismiä aterioilla. Poron- ja nautanfileet sopivin lisukkein ovat päämäärään saavuttamme vakiolistalla. Asianmukaisista ruokajuomista alkusnapseineen

Aiheeseen tutustumiseksi:

Jouni Laaksonen, Joel Ahola. **Retkeilijän autiotuvat.**

Tiedot, taustat, tunnelmat. Karttakeskus 2013.

Manu Humppi. **Kammit ja autiotuvat.**

Lapin kairojen kulttuuriperintö. Kirjakaari Oy 2014

emme yleensä tingi. Jos aika, paikka ja tilanne sallivat, nautimme päivällisen alku-, pää- ja jälkiruokineen. Jokaisella jotoksella pyrimme nauttimaan tuoretta kalaa suoraan tunturijärvestä ongittuna: rautua, taimenta tai ahventa Ahdin sallimissa rajoissa.

Jos kiinnostuit kokeilemaan, lähde ensimmäiselle matkalle jonkun kokeneemman seurassa. Näin opit vaelluksella huomioon otettavat

pienemmätkin ”kikat”. Suomen Lapissa on paljon alueita, joissa et välttämättä näe vaelluksen aikana muita ihmisiä kuin kanssakulkijasi. Sen sijaan voit havaita, että luonto ei nuku pohjoisessa talvellakaan. Poro, riekko ja muut metsäkanalinnut, kettu (naali), ahma, jänis, korppi, joutsen, kuukkeli ja moni muu voi tehdä sinulle seuraa tunturia ylittäessäsi. Karhu onneksi uinuu talviuntansa vielä maaliskuun vaihteessa. ■

”Hyvä on hiihtäjän hiihdellä, kun hanki on hohtava alla ...”